Les unitats estilístiques de Joan Roís de Corella (1435-1497) (B)

Josep Guia
Universitat de València

Continuem el treball de localització, documentació i anàlisi de les construccions lingüístiques que apareixen repetides en les obres reconegudes de Corella, per tal d'extreure'n les que podem considerar unitats estilístiques seves, tant si són creades per ell com si ell les adopta i les adapta al seu discurs.

Bella cara

Aquesta col·locació, documentada a la *Crònica* de Ramon Muntaner (una ocurrència), al *Llibre de Sancta Maria* de Ramon Llull (tres recurrències), al *Corbatxo* (una ocurrència) i al *Recull d'exemples e miracles* (una ocurrència), vigent fins avui, no pot tenir, per tot això, cap valor caracteritzador de l'estil d'un sol autor. Corella l'usa en tres ocasions:

> Ix de la clara font, car perjuí és a la tua **bella cara** que per metge algú sia vista. (LN)

> No sé a qual de nosaltres ella fon primer descoberta, que, mirant jo per la dita fenella si la **bella cara** de Piramus poguera veure, ja ell, de l'altra part, ab semblant prepòsit esperava. (LT)

> Partint-se de la casa lo tan estimat enamorat, féu-li present la senyora de una tan loçana e humil reverència, que sol la gonella féu estalvi lo seu genoll esquerre no tocàs la dura terra, senyalant ab la sua **bella cara** tristor no poca de la sua absència. (TC)

Bella senyora

D'aquesta col·locació, també vigent fins als nostres dies, coneixem tres recurrències al *Curial e Güelfa*:

> En nom de Déu —dix la priora, qui era jove e molt **bella senyora**—, dormits on solets e no curets d' aquestes trufes.

> Yo voldria que Curial fos de la altra part, car yo jur per la senyora que yo àm, que yo li faria conèxer, de mon cors contra·l seu, en aquest torneig, que ell no és amorós de tan **bella senyora** com yo, ne li és tan leal com yo són a la mia.

> Certes, no convenen coses menys precioses a tan noble e tan **bella senyora** com aquesta és.

i altres cinc en obres reconegudes de Corella:

> No penses, sobre totes **bella senyora**, que mon voler sia que de present tu dones creença a la veritat de mes paraules; solament só content atorgues que poden ésser veres. (HJM)

> Lo qual, ab humils semblants paraules, me presentà la despulla de tan noble victòria: "No estimes, **bella senyora**, que del que he vençut m'alegre, sinó com a socors d'ésser vencedor de ta voluntat. (HJM)
>
> Fingia la **bella senyora** tant contentament de mos passats servirs e presents paraules, que lo seu ésser en mi transportava; tot lo que a sa persona e viure s'esguardava, abandonadament deixà en discreció de ma coneixença. (TC)
>
> Dreçant los ulls a una poca finestra que en lo pati de la casa responia, viu un home que, ab continença d'esperar algun altre, suaus passos passejava, donant resposta, als qui de la **bella senyora** demanaven, que en faenes secretes e de gran importància ocupada estava. (TC)
>
> E fóra més alegre, aquesta **bella senyora** en parts de singular partida, la sua gentil persona ab tan subtil enteniment fos la part mia, e la sua falla e moble voluntat, de falsa estima guiada, cercàs un cos lleig e diforme, en part d'aquell qui indignament l'havia tractada. (TC)

Podem considerar-la una unitat estilística del nostre autor? Malgrat la seva senzillesa, si el *Curial* fos una obra de joventut de Corella, no ho dubtaríem però, tal com estan les coses, ho deixarem córrer.

Bella vista

No n'hi ha cap documentació, d'aquest sintagma, anterior a les anotacions de Corella:

> Jo tem los mals que a tu porien seguir, perquè só cert la mort sens dubte me procurarien; la qual me seria fort enutjosa, sols per llunyar-me de la tua **bella vista**. (LT)
>
> Així entrà lo combatut e fatigat marit dins les portes de la sua casa, que ab gran treball soferir podia la **bella vista** de Proca no li forçàs descobrir-li la ficta enganosa figura. (PCBM)
>
> Ab esforç de virtuós ànimo, regoneixent ma pensa tarda, partint-me d'ella só arribat als termes de la tua **bella vista**. (HJM)
>
> E portaré alegres noves al si d'Abraham als sants patriarques, reis e profetes de la **bella vista** de la sua deífica persona. (VSA)

Per això, es pot pensar que es tracta d'una unitat estilística del nostre autor.

Bellea sens par

Sense cap precedent conegut, Corella fa servir l'expressió un parell de vegades:

> Per a tenir ociosa e reposada vida, no em freturava lleixar l'**estrado** d'Hisifila, qui, ab claredat de llinatge, **bellea sens par**, riquea incomparable, ab mostra d'amor **extrema**, als volers de ma joventut bastantment satisfer podia. (HJM)
>
> En la part del món a la qual encara de present de la gentil filla d'Agenor propi nom li resta, en la feroc e bellicosa província d'Espanya, en lo delitós ameníssim regne de

> València, dins los murs de la sua major ciutat, regnant aquell que a l'animós troià ha succeit en egual ànimo, rei don Joan, una ínclita donzella, en **bellea sens par**, en avisament passant totes les altres, ab gràcia e singularitat tan **extrema** que seria foll qui en sa presència alguna altra lloàs, en estima de tanta vàlua, del·liberà, après que en son servir molt temps de mon adolorit viure despès tenia, los meus cansats pensaments, ensems ab ma persona, en lo desitjat **estrado** de la sua falda descansassen. (TC)

Així doncs, podem considerar que *bellea sens par* és una unitat estilística creada per Corella, tot i l'escàs ús que en fa.

Nogensmenys, aquest és un d'aquells casos en els quals el fet de focalitzar l'atenció en la unitat estilística, i en el fragment on aquesta s'insereix, ens permet de detectar interdependències més extenses entre els textos comparats. És allò que dèiem, al començament d'aquest treball, de la possible existència d'agrupaments d'unitats lèxiques que acompanyen, en ambdós textos comparats, la unitat fràsica o estilística de referència. Des del treball de C. Garriga (1991), és sabut que hi ha diversos fragments de la *Tragèdia de Caldesa* manllevats o plagiats al *Tirant*; així, pel que fa al passatge que ens ocupa, tenim els dos préstecs següents, tots dos consistents en fragments d'una certa entitat, traslladats (amb petites modificacions) d'una obra en l'altra:

Tragèdia de Caldesa	*Tirant lo Blanc*
En la part del món a la qual encara de present de la gentil filla d'Agenor propi nom li resta, en la feroce bel·licosa província d'Espanya, en lo delitós ameníssim regne de València, dins los murs de la sua major ciutat, regnant aquell que a l'animós troià ha succeit en egua lànimo, rei don Joan, una ínclita donzella, en **bellea sens par**, en avisament passant totes les altres, ab gràcia e singularitat tan extrema que seria foll qui en sa presència alguna altra lloàs, en estima de tanta vàlua, del·liberà, après que en son servir molt temps de mon adolorit viure despès tenia, los meus cansats pensaments, ensems ab ma persona, en lo desitjat estrado de la sua falda descansassen.	¡Oh donzella de generació ingrata, consentidora de mos mals! No ens convé a nosaltres, estrangers, fiar de negú, com totes les coses nos ixquen contràries. Per ço se continuen les mies congoixes, no obstant l'esperança de l'esdevenidor viatge, encara que sia a mi molt fatigós, emperò no desminuint en amor, la vera esperança mia clara és, e la sua més escura que la nit. La sua **bellea** e avisament passa totes les altres del món ab singularitat tan extrema que seria foll qui en sa presència alguna altra lloàs d'ésser de tanta estima. (c. 295) E aprés que en son servei molt temps de mon adolorit viure despès tenia, mos cansats pensaments de dol se són vestits; e per ço ma dolor no consent que eternament ho cobre. (c. 268)

En aplicació, doncs, del nostre mètode, la *bellea sens par* de la *Tragèdia de Caldesa* i el seu cotext ens permeten descobrir una nova influència textual d'aquesta obra al capítol 307 del *Tirant lo Blanc*, on apareix desautomatitzada la unitat estilística *bellea sens par* i, al seu voltant, hi ha un agrupament d'unitats lèxiques i oracionals que concorden amb les que també són presents a la *Tragèdia de Caldesa*:

Tragèdia de Caldesa	*Tirant lo Blanc*
En la part **del món** a la qual encara de present de la gentil filla d'Agenor propi nom li resta, en la feroce bel·licosa província d'Espanya, en lo delitós ameníssim regne de València, dins los murs de la sua major ciutat, regnant aquell que a l'animós troià ha succeit en egual ànimo, rei don Joan, una ínclita donzella, en **bellea sens par**, en avisament **passant totes les altres**, ab **gràcia e singularitat** tan extrema que seria foll qui en sa presència alguna altra lloàs, en estima de tanta vàlua, del·liberà, après que en son servir molt temps de mon adolorit viure despès tenia, los meus cansats **pensaments**, ensems ab ma persona, en lo desitjat estrado de la sua falda descansassen.	Oh tu, qui **avances del món a totes** de **bellea**, e tens poder de regirar les **penses** humanes per ta **graciositat e** per la tua gran **singularitat**! Crestians, moros e tot lo món has posat en devís, així com aquella qui de virtuts est sola **sens par**. (c. 307)

En resum, tenim la taula de concordances següent:

Tragèdia de Caldesa	*Tirant lo Blanc*(c. 307)
del món	del món
bellea sens par	bellea (...) sens par
passant totes les altres	avances (...) a totes
gràcia e singularitat	graciositat e (...) singularitat
pensaments	penses

En aquest cas, fóra excessiu designar la dependència apuntada com a *préstec*, *manlleu* o *plagi*, a diferència de les assenyalades als capítols 268 i 295 del *Tirant*, on sí que són pertinents tals denominacions. Ací, es tracta més aviat d'un cert automatisme de redacció, talment com si a l'autor se li disparés un ressort expressiu consistent a associar i usar unes mateixes unitats lingüístiques. La dependència no és tan palesa com en els casos de fragments textuals d'una certa entitat repetits quasi literalment i, per això, aquesta dependència resulta més difícil de detectar. Tanmateix, no es deu negligir ni bandejar, encara que no sigui el plagi de tot un fragment, especialment quan se sap del cert que a la segona obra hi ha altres dependències envers la primera o que l'autor de la segona obra coneix i ha llegit la primera. Per això, aquests tipus de concordances entre agrupaments d'unes mateixes unitats lèxiques (al voltant d'una unitat fràsica o estilística, però no necessàriament), també han d'ésser preses en consideració en un inventari de dependències. No són fruit de l'atzar ni de la casualitat ni són tòpics comuns emprats per tothom ni tothom que escrivia ho feia d'igual manera, que són les excuses que fan servir els qui defugen entrar a fer l'anàlisi lingüística, lèxica i fraseològica, en la comparació de textos.

Fruit probablement d'un automatisme semblant al descrit suara, afegim l'observació que, als dos fragments de HJM i TC que contenen *bellea sens par*, aquesta unitat estilística va acompanyada per les unitats lèxiques *estrado* i *extrema*.

Benaventurada fi / desaventurada fi / benaventurada vida

No hi ha cap documentació coneguda del sintagma *benaventurada fi* prèvia a les recurrències que trobem en obres de Corella:

> Doncs, puix tan poc és lo que ens fall per aconseguir **benaventurada fi**, hages dolor de la que es confessa enamorada; la qual no ho fóra, si infinida amor no la'n forçava. (LB)
>
> Mirra se querella de les lleis humanes, justament contrastant al desorde d'amor deshonesta; jo, sol de ma extrema bellea, la qual sovint als enamorats **benaventurada fi** porta; però a mi ha portat en tan gran dan, que per dir-ho no tinc bastament de paraules. (LN)
>
> Engendra cada dia fills en mullers enganades, puix tan **benaventurada fi** los espera. Par-te molt justa cosa que, per los teus mals, tos fills muiren? (HJM)

De la variant *desaventurada fi*, el CICA reporta la rúbrica de la Jornada Quarta del *Decameró*:

> Fenex la terça jornada del *Decameron* e comença la quarta, en la qual, sots lo regiment de Filòstrato, se raona de aquells los amors dels quals hagueren **desaventurada fi**.

la qual és anterior a les dues recurrències que fa servir Corella:

> No sé si més avant parlà Mirra, o si, en tals paraules, se deixà de recontar la **desaventurada fi** de sa vida. (LM)
>
> Per la **desaventurada fi** de mes amors e dolors, retrauran la femenil promptitud dels perillosos e allenegables passos, als quals la folla desordenada benvolença als empal·liats, fictes, mortals e breus devots de Venus empeny. (HJM)

Una altra variant, agafant ara com a mot base l'adjectiu *benaventurada*, és la unitat *benaventurada vida*, de la qual tampoc no és coneix cap ocurrència anterior a les sis que intertextualitza Corella:

> Ab delit de tan pacífica concòrdia, portaven repòs de **benaventurada vida**, estimant cascú posseir bé inestimable. (PCBM)
>
> En tranquil·litat de pacífica, opulent e **benaventurada vida** regnava mon pare; lo qual, no com a hoste, mas en egual de fill o gendre, acollí a l'ingrat Jason. (HJM)
>
> Mas voldria, així com no tens enveja al tranquil·le estat de ma senyoria, tinguesses llarguea de virtuosa e **benaventurada vida**, e, per la feeldat e amor que a les estranyes coses portes, perdonasses a la tua proporcionada e gentil persona, perquè no sia past als animals tan feroces. (HJM)

A tu, rei prudentíssim, antic en **benaventurada vida**, mèritament s'esguarda en l'execució de les obres virtuoses subtilment mirar. (HJM)

Set anys passaven, que, en tranquil·la **benaventurada vida** estant Jason ab mi, augmentava nostra benvolença. (HJM)

Hi acabant lo catorzèn any de la sua perfectíssima **benaventurada vida**, lo gran sacerdot denuncià a totes les verges que'n lo temple vivien. (*Lo Cartoixà*, I,3)

Així doncs, podem constatar que Corella, si no n'és el creador, almenys incorpora com a propis del seu discurs aquests sintagmes, sempre amb l'adjectiu avantposat.

Benigne senyor

El CICA anota una ocurrència d'aquest sintagma de finals del segle XIV, al *Dotzè* de Francesc Eiximenis:

E açò apparia que volgués dir nostre senyor Déu, *Genesis secundo* quant dix, aprés que hac creat Adam: *Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adjutorium simile sibi* E volia dir lo alt e **benigne Senyor** així: —No és bo que l'hom estiga tot sol, donchs façam-li companyia semblant a sí mateix per tal que estiga alegre. (*Dotzè*)

Posteriorment, Corella el reprèn, amb una certa assiduïtat, en obres religioses però no sempre referint-se a Déu com a destinatari:

Doneu a mi, de virtuts estèril, fruit de generació per al **servir** de vostra excelsa **Magestat**; lo qual, de ara, **benigne** piadós **Senyor**, jo presente, ofir e vote al **servir** de vostre sant temple. (VSA)

La divina providència sens força de nostre franc arbitre los humans actes endreça, e que siam atribulats, com a **benigne senyor** e **pare**, per major bé nostre comporta. (HJ)

Com, doncs, **senyor benigne**, sens Benjamin puc jo tornar a la presència de mon **pare**, si no per trobar-me a la sua miserable sepultura? (HJ)

Hages record, **benigne senyor**, puix tens **fills**, los quals nostre senyor Déu en tot semblants a **pare** conserve, quines són les forces de l'amor paterna. (HJ)

Alegre estic, **devota** Magdalena --respòs la senyora nostra-- d'haver vist, tocat e odorat Déu, mon **fill**, senyor e redemptor meu, a la **majestat** del qual **devotament** suplicant, demaní, en gràcia singular, no miràs lo defalt de vostra poca creença mas, com a **benigne senyor**, atenent guardàs a la **devoció** de vostra bona voluntat. (ISM)

Al vostre **fill**, Déu e **senyor benigne**.(OVM)

Suplique, doncs, virtuós senyor, vostra **devoció** al **benigne senyor** a qui escrivint porte, e a la sua verge senyora mare, no em desamparen, fins que aquest **servei** de la sua **magestat** s'acabe, e lo cristianíssim desig vostre. (*Lo Cartoixà*, I, pròleg)

Observem que *benigne senyor*, en alguns dels passatges reportats, va acompanyat de *majestat*, *fill*, *pare*, *servir/servei*, */devota/devotament*... Ens trobem, una vegada més, amb un exemple d'ús d'unitats lèxiques associades

al voltant d'una unitat estilística, utilitzades de manera més o menys automatitzada i/o inconscient.

Benignitat i afabilitat

Aquest emparellament lèxic, tenint en compte les variants on un dels elements substantius, passa a tenir forma adjectival o adverbial (*benignitat afable*, *afabilitat benigna*, *benigne i afable*, *benignament (i) afable*, etc.), no apareix documentat amb anterioritat a les obres de Corella, el qual en fa un ús repetit:

> E si vostra sobre-excel·lent bellea, vallejada e defesa del mur d'honestat, a ells se presenta, de cruels vos infamen; e si **benignament** vostra **afabilitat** los remunera, de no-castes vos inculpen. (TD)
>
> Paregué al rei lo consell de Josef ésser de gran prudència; al qual, ab cara d'**afabilitat benigne**, de semblant estil féu resposta. (HJ)
>
> Ab aquest honest desig e humilitat mansueta m'acostí més prop a l'excelsa donzella, la qual, ab **afabilitat benigna**, me senyalà tal continença que jo poguí sens temor la mia llengua en semblants paraules resoldre. (SFA)
>
> La profunda mansuetud e **benignitat afable**, ab la qual los penidents pecadors **benignament** rebia. (ISM)
>
> E tornant los misericordes ulls a la humil Magdalena diu-li, ab gest e **afabilitat benigne**: "Los teus pecats te són remesos." (ISM)

Així doncs, considerarem aquest agrupament lèxic un tret estilístic del nostre autor.

Béns de fortuna / béns de natura

Aquest parell de locucions nominals, variants l'una de l'altra, no tenen valor caracteritzador d'estil per ésser d'ús molt general, tret que algun autor en fes una utilització d'altíssima freqüència, que no és el cas que trobem a les obres reconegudes de Corella:

> Oh fallit d'enteniment. E ab los **béns de natura**, los quals cascú sens del·liber posseeix, vols atènyer nom e premi de virtuós, que sinó ab multitud de treballosos actes, no es deixa atènyer? (RTU)
>
> E quasi seguia la condició d'aquells qui, en l'edat primera, ab los pobres e abundants **béns de natura** passaven llur vida contenta. (LN)
>
> Jo no sé què ens defenia de tanta glòria; car, si en los matrimonis se demana egualtat, en nosaltres se trobava, així de bellea, com en edat, e encara en los **béns que la fortuna atorga**. (LT)
>
> Era tan gran l'honestat, seny, discreció e bellea de la noble donzella Hero, que molts joves d'alta sang, ab grans **béns**, **naturals** e **de fortuna**, al pare, qui Austerus se nomenava, del matrimoni de l'ínclita filla sol·licitaven. Però, atenent Austerus als miserables **béns de fortuna** entre els altres, per a gendre, elegia un jove desert de **béns naturals** e morals, perquè en grans riquees abundava; que sovint s'esdevé que,

per mostrar nostre senyor Déu dels **béns de fortuna** la poca estima, permet sien posseïts per aquells qui alguna virtut no posseeixen. (HLH)

Béns i persona

Deixem constància de l'ús repetit que en fa Corella, d'aquest emparellament lèxic (convertit en triplet amb el terme *vida*, en un parell d'ocasions):

> E, si alguna vegada les tranquil·les aigües de la sort pròspera nos conviden que les blanques veles acomanem a l'arbre, és perquè més prest e ab dolor de major pèrdua, sens repar trabucant, encorregam cruel naufraig de nostres **béns e persona**. (PCBM)
>
> Quina excusa prenen que a nosaltres, així fallides, los **béns, la persona**, la **vida**, cada dia nos ofiren, endreçant-nos la fi de tots los seus pomposos actes? (TD)
>
> E a tu, benaventurada dida, a qui ella tan mèritament ama, ofir **los béns**, **la persona**e la **vida**; que, puix és tot d'Hero, la raó vol ab les altres sues joies ho tingués en comanda. (HLH)
>
> Pren nostres **béns e persones**, puix nostres demèrits meriten siam catius de la tua senyoria, ensems ab aquell, en lo sac del qual la furtada copa s'és trobada. (HJ)

que no pot ser considerat com un tret estilístic específic seu, ja que n'hi ha suficient documentació, d'aquest agrupament, en textos literaris i paraliteraris anteriors (*Dotzè*, *Epistolari de Ferran d'Antequera*, *Paris e Viana*, *Llibre de les solemnitats de Barcelona*...). Tanmateix, sospesant-ho bé, l'allargament del parell *béns* i *persona* amb el mot *vida* (dues vegades), ja podria ser de factura corelliana, pel fet de tractar-se d'un reforç retoricat i una mica redundant. I encara més si es te en compte que no en coneixem precedents.

Béns i riqueses

Com en el cas precedent, d'aquest parell lèxic també n'hi ha abundant documentació anterior a les dues recurrències que inserta Corella:

> E així la divina providència a Josef en singular guarda tenia, que los **béns e riquees** de son senyor, així naturals com civils, en prosperitat admirable prosperaven del temps que Josef la casa regia. (HJ)
>
> Partiren-se per eguals parts los **béns**, en gran quantitat e **riquea**, les germanes ab l'estrenu cavaller Llàtzer, en gran amor e concòrdia, aprés obté del noble pare. (ISM)

Així doncs, per la documentació existent i per la poca freqüència d'ús en Corella, no el podem prendre com a una unitat estilística del nostre autor.

Béns i vida

Tot i la simplicitat d'aquest emparellament lèxic, no n'he sabut trobar cap documentació prèvia als usos que en fa Corella:

> Los treballs que, per cobrar a tu, Euridice, he sofert, novell delit a ma enamorada pensa presenten, perquè hages vist clara experiència, lo món**, los béns, la vida**, quant poc estime, que sols per veure a tu, s'hagués a desprendre. (PCBM)
>
> Però la culpa clarament se mostra és de vosaltres, que teniu en mi força de poder absolut, que **els béns, la vida** e **honor** al voler vostre abandone. (PCBM)
>
> Quina excusa prenen que a nosaltres, així fallides, los **béns**, la persona, la **vida**, cada dia nos ofiren, endreçant-nos la fi de tots los seus pomposos actes? (TD)
>
> E si alegria perfeta, com és veritat, tristor ab si no comporta, lo delit, que raonablement a vós és present, no deu comportar tristor alguna nos asombre, havent conegut un mortal enemic a qui vostra **vida**, **honore béns** fiadament abandonàveu. (LC)
>
> E a tu, benaventurada dida, a qui ella tan mèritament ama, ofir **los béns**, la persona **e la vida**; que, puix és tot d'Hero, la raó vol ab les altres sues joies ho tingués en comanda. (HLH)
>
> Anem, doncs, a donar llaors e gràcies a la divina misericòrdia, que tan excel·lent santa ha tramés en nostre regne, e ofiram-li, en servei del rei Déu Jesús, tots nostres **béns e vida**. (ISM)

Així doncs, haurem de considerar-lo, provisionalment, un tret estilístic seu, al costat del triplet *béns, persona i vida*.

Besant les mans

No cal dir que el sintagma verbal *besar les mans*, tant en la seva accepció originària literal com amb el significat metafòric de 'retre pleitesia', apareix amb relativa freqüència en textos catalans antics (especialment, de caire historiogràfic o administratiu). Corella l'incorpora al seu repertori fràsic amb una especificitat bastant característica seva: com a oració subordinada de gerundi, alliberada del seu habitual ús formulari epistolar. Ho fa en cinc ocasions:

> Venien a nostra cambra Helena e Andròmata, portant per la mà Astianates, fill d'Hèctor, lo qual, en ànimo e benignitat no dessemblant al pare, **besant les mans** a la tia, ab esforç major que de fadrí, piadosament deia. (PDRH)
>
> E **besant les mans**, com a obedients fills, al venerable pare, li mostraren les vitualles que dels regnes d'Egipte en gran abundància portaven. (HJ)
>
> A la tua senyoria, senyor il·lustre, nostre pare Jacob, constituït en edat ja molt antiga, **besant les mans** humilment se comana. (HJ)
>
> Tornau sens tarda a nostre pare, al qual, de part mia **besant les mans**, direu que dos anys passen a la fam multiplicada, e ans passaran cinc anys que la terra, per estèril sequedat, sofirà ésser llaurada. (HJ)
>
> Acostà's més prop la gloriosa santa, **besant les mans** al mansuet bisbe. (ISM)

Així doncs, amb totes les cauteles, podríem considerar aquesta introducció de l'ús literari de la construcció *besant les mans* com una unitat estilística de Corella.

Bèstia salvatge

D'aquest sintagma nominal, el CICA anota cinc recurrències, al segle XIV, en obres de diversa tipologia (*Diàlegs de sant Gregori*, *Furs de València*, *Llibre de sent Soví*). Després d'això, Corella l'usa en quatre ocasions:

> No prengau meravella, honestes dones, que mans femenils a execució tan feroce fossen promptes: que lo jorn que l'estima de nostra castedat elegim perdre, en crueldat e qualsevol altra malícia no solament avançam los homes, mas les feres **salvatges bèsties**. (TD)
>
> Mas l'adolorit vell, reclamant son fill ab plorosa veu, maleia la fera **bèstia salvatge** qui a Josef, a qui mèritament tant amava, devorat havia. (HJ)
>
> Trametí-vos a Josef perquè us visitàs dels bestiars en la pastura, e, en lloc seu, tinta de sang me trametés la sua roba, dient que **bèstia salvatge** havia donat fi a la sua vida. (HJ)
>
> Que el seu enteniment, en tan poc espai, tan grans extrems discòrrer no podia: que a Josef, lo qual de **bèstia salvatge** mort dilacerat estimava, de present ab vida tan pròspera lo contemplàs senyor d'Egipte. (HJ)

És això suficient per considerar-lo una unitat estilística seva? Vegem-ne els precedents:

> E, quant agren menjat e tenguda lur collació, lo capelan se·n tornà a l'esgleya. En aquel matex temps, pastors trobaren aquest en la dita balma amagat, e, quant lo viren de pels vestit, entre·ls arbres, cuydaren-se que fos **bèstia salvatge**. Mes, quant conegren lo servidor de Déu, moltz d'éls són mudatz de pensa bestial a gràcia de pietat. (*Diàlegs de sant Gregori*)
>
> Emperò, si alcuna **bèstia salvatge** o ocell salvatge qui serà en poder d'alcun fugirà e estorçrà e serà tornada en sa antiga libertat e en son antich estat, no és depuys d'aquell a qui fusch ni estorcé. (*Furs de València*)
>
> Capítol ·LXXXXº. qui parla con se ffa salsa a servo hó porc senglar hó a hors hó cabirol hó tota **bèstia salvatge** (*Llibre de totes maneres de potatges de menjar*)
>
> Si vols ffer salsa a servo hó porc senglar o a hors hó cabirol hó tota **bèstia salvatge**, se ffa axí. (*Llibre de totes maneres de potatges de menjar*)
>
> E pots-hi metra seffrà e let de mel·les, e pots-hi picar de la carn matexa, ffora de la gruha hó d'altro ocell, mas de la carn de la **bèstia salvatge** hó d'altra carn, e pica-la bé. (*Llibre de totes maneres de potatges de menjar*)

La novetat de Corella, doncs, pròpiament seva, com hem vist en altres moments, és que en fa un ús literari, és a dir, incorpora el sintagma al discurs literari, més enllà de les mencions estrictament pràctiques dels *Furs* o del *Llibre de sent Soví*. El precedent dels *Diàlegs* ja és una altra cosa, i entre teòlegs va el joc. En conclusió, doncs, fóra dir que es tracta d'una unitat estilística adoptada per Corella, amb una freqüència d'ús superior a la de qualsevol altre autor, anterior o coetani, d'obres literàries de creació.

Blanc paper

Aquest sintagma, en la forma ordinària de substantiu + adjectiu, es troba al *Memorial del pecador remut* i al *Curial e Güelfa*:

> La dona sola ab la qual se trobà acompanyat fon la sua mare, en la qual sola romàs la fe de la sua divinitat, la qual fon tan feel companyona en participar ab ell en arduíssimes e profundíssimes dolors, que soplint totes les faltes e desconeixences e fragilitats dels ingrats, mereixqué aconseguir ab ell tal e tan gran loch, que pot excusar de damnació tots aquells per los quals li plau supplicar, e com aquella davant la qual ell presentà lo libre de vida ab cartes moltes de **paper blanch**, per què pot scriure los noms de aquells als quals és son beneplàcit dar socors e valença.
>
> Ay de mi! ¿E com scriuré, sens plorar, aquest dolorós partiment? Certes, la força defall als meus dits, e cau la ploma en mig del **paper blanch**, e taca·l en diverses lochs. Ja oblit mi mateix, e mir lo desaventurat Curial, qui se·n va ab passos descomposts e la cara tota torbada. O Curial! ¿E on lexes la gràcia e lo donari del teu anar?

Posteriorment, Corella posa l'adjectiu al davant i usa quatre vegades *blanc paper*, incorporant així el sintagma a la seva prosa artitzada, com a una unitat estilística:

> Moltes, quasi infinides vegades he assajat la mort cruel e feroce d'aquest nét meu e de Príam **escriure**, e jamés lo **paper** ha pogut comportar tanta crueldat, **escrita** als qui aprés vendran se **presente**; ans, la tinta negra, **començant a escriure** lo caure de la tan alta torre, convertint-se en abundosa sang, així **lo blanc paper** tenyint abeurava, que m'era forçat **deixar**-me de tan **dolorosa escriptura**. (PDRH)
>
> En aquest del·liber los contrasts de ma **pensa** concordes, e la mia mà dreta sostenint la ploma, e en l'altra acceptant **lo blanc paper**, ab estudi d'**enamorades paraules** e temerosa mà, **comencí a escriure** e damnar, **dubtant** e lloant e culpant lo que havia **escrit**; e ab gran afany la mia mà regia la ploma, car ignorava e **dubtava escriure** lo que més volia, damnant **lo nom de** germà; lo qual ans me paria haver ben **escrit**, e paregué'm mal haver **escrit** germà. Mas, **a la fi**, la sobres-gran **dolor** que de mi sols un punt no s'absentà, donà tant esforç a la ploma, que li consentí **pintàs** les següents **paraules**. (LB)
>
> **Llarga pintura** seria, **escrivint**,**pintar lo blanc paper** de les humils **enamorades paraules**, dels **servirs**, joies e riquees, ensems ab la sua noble persona, que la bella filla de Titan al cast marit **presentà**. Les respostes del qual, **a la fi**, eren: ans Febo l'acostumat camí **lleixaria**, que sol en lo **pensament** ofenés a l'amor que, sens ficció a la sua muller **honesta** tenia; **lo nom de** la qual, ab un **dolorós** sospir, plorant acompanyava. (PCBM)
>
> Mas, per informar als qui, ab afecció d'**honesta** amistat **servint**, nos amen, no prendrem a gran fatiga **allargar en blanc paper** nostra verdadera **escriptura**, en estil de gentils **paraules** mostrant egual és nostra perfecció a la dels homes; e, si és ver desegualtat s'hi trobe, essent nosaltres més perfetes, nostra vàlua sens algun **dubte** la d'ells en perfecció avança. (TD)

Observem que *blanc paper*, en tots els fragments, va acompanyat d'unitats lèxiques d'un camp semàntic ben pròxim (*escriure*/*escrit*/*escriptura*, *començar a escriure*), així com, en alguns fragments, d'altres no tan previsibles

(*pintar/pintura*, *dolor/dolorós/dolorosa*, *lo nom de*, *pensa/pensament*, *deixar*, *llarga/allargar, dubtar/dubte*, *presentar*, *servir*), i d'una unitat fràsica, en els fragments de LB i PCBM (la locució *a la fi*). *Blanc paper* també va acompanyada, en els dos fragments de LB i PCBM, d'una altra unitat estilística de Corella (que estudiarem més endavant): *enamorades paraules*. La coaparició d'aquestes dues unitats estilístiques, envoltades d'altres unitats lèxiques concordants, és un tret d'estil clarament corelliana, d'aquells que, de forma més inconscient que deliberada, li vénen a la mà a l'escriptor en parlar, artitzadament i amorosa, del fet d'escriure, encara que no totes són pertanyents a un mateix *frame* o marc conceptual.

Aquesta coaparició de les unitats estilístiques *blanc paper* i *enamorades paraules*, amb una constel·lació d'unitats lèxiques concordants al voltant, es repeteix en dos passatges del *Tirant lo Blanc*, permetent-nos descobrir dues noves influències de LB i PCBM en la gran novel·la que les acull, no detectades fins avui (Guia 1996: 71-73 i 99-102):

Lamentació de Biblis	*Tirant lo Blanc*
En aquest delliber los contrasts de ma pensa concordes, e la miamà dreta sostenint la ploma, e en l'altra **acceptant lo blanc paper**, ab **estudi d'enamorades paraules** e temerosa mà, comencí a **escriure** e damnar, **dubtant** e lloant e culpant lo que havia **escrit**; e ab gran afany la mia mà regia la ploma, car **ignorava** e **dubtava escriure** lo que més volia, damnant lo nom de germà; lo qual ans me paria haver ben **escrit**, e paregué'm **mal** haver **escrit** germà. Mas, a la fi, la sobres**-gran dolor** que de mi sols un punt no s'absentà, donà tant esforç a la ploma, que li consentí **pintàs les següentsparaules**: (LB) *Parlament en casa de Berenguer Mercader* Llarga **pintura** seria, **escrivint**, **pintar lo blanc paper** de les humils **enamorades paraules**, dels **servirs**, joies e riquees, ensems ab la sua noble **persona**, que la bella filla de Titan al cast marit presentà. Les **respostes** del qual, a la fi, eren: ans Febo l'acostumat camí lleixaria, que sol en lo pensament ofenés a l'**amor** que, sens ficció a la sua muller honesta tenia; lo nom de la qual, ab un **dolorós** sospir, plorant **acompanyava**. (PCBM)	-No **dubteu** en res -dix Tirant-, que ma senyora serà en tot **servida**, e jo pregaré tant aquesta donzella, que ella se n'irà molt prest ab vosaltres. Tirant se féu dar tinta e **paper**, e ab la **dolor gran** que en la cama sentia no podia tan bé com volguera **escriure**, però ab tot lo **mal**, en **lo blanc paper pintà les següents enamorades paraules**. (c. 242) E esperança és ja fallida en mi, e desijós de **resposta**, o mort, o **acompanyat** de llàgrimes, seguint la desaventura d'aquell, o ab lletra segellada d'infinida **amor**, jo recite lo voler de Tirant, lo qual sé bé **acceptarà lo blanc paper** ab **estudi d'enamorades paraules**, car sé que no **ignora** lo vostre clar entendre, demanant-vos de molta mercè mes raons no sien acollides sinó en compte de **persona** que infinidament vos desija complaure. (c. 250)

Dels passatges contrastats suara, podem extreure el següent quadre de concordances (no totes afecten igualment els dos capítols del *Tirant*, però n'hi ha suficients que afecten cada capítol per separat per poder afirmar que la

dependència és clara, dels dos fragments dels capítols 242 i 250 envers LB i PCBM):

Lamentació de Biblis *Parlament en casa de Berenguer Mercader*	*Tirant lo Blanc* (cs. 242 i 250)
acceptant lo blanc paper, ab estudi d'enamorades paraules	acceptarà lo blanc paper ab estudi d'enamorades paraules
escriure, escrit, escrivint	escriure
dubtant, dubtava	dubteu
ignorava	ignora
mal	mal
gran dolor, dolorós	dolor gran
pintàs les següents paraules	pintà les següents enamorades paraules
pintar lo blanc paper	en lo blanc paper pintà
servirs	servida
persona	persona
respostes	resposta
amor	amor
acompanyava	acompanyat

Traslladar un fragment llarg, d'unes quantes línies, des d'una prosa mitològica de Corella al *Tirant lo Blanc*, mantenint-ne una literalitat gairebé total,és una operació relativament senzilla de dur a efecte i, així mateix, de detectar-la posteriorment. Però traslladar agrupaments fràsics i lèxics de l'estil dels exposats adés, amb moltes variacions però també amb moltes constants, és tot un altre tipus de dependència, més difícil de fer (gairebé impossible de fer conscientment) i més complicada de detectar. Creiem que els trasllats d'aquesta mena mereixen una major atenció, per les conseqüències d'identificació d'estils i d'autories que poden comportar.

En altres dos capítols del *Tirant* retrobem la unitat estilística *blanc paper*, sense l'acompanyament d'*enamorades paraules* però amb diverses unitats lèxiques al voltant, concordants amb unitats lèxiques dels fragments de LB i PCBM reportats i, també, amb altres unitats lèxiques contingudes als passatges dels capítols 242 i 250 reproduïts adés:

> Senyor de les Vilesermes, jo per mon ofici seria molt aconsolat que pogués posar pau e bona confederació entre vostra **lletra** e la **resposta** d'aquella **en paper blanc segellat** ab **segell** de les armes e signat de **la sua mà**. (TB, 64)
>
> No **consent** entre tants altres treballs d'aquest sia delliure que puga la cansada **mà** retraure de **pintar** **en blanc paper** la humana desconeixença de fortuna, ab tot que el record dels gloriosos actes de Tirant nova **dolor** me **presenten**, com premi no han pogut atènyer. (TB, 467)

En efecte, *resposta*, *mà*, *consentir*, *pintar*, *dolor* i *presentar* són unitats lèxiques que concorden amb les corresponents de LB i PCBM; *lletra* i *segellar* reforcen la relació existent entre els fragments (que contenen *blanc paper*) dels capítols 64 i 250; a més, la construcció "en *blanc paper*" és la mateixa que la continguda al fragment de TD. Així doncs, com a conseqüència del

seguiment que hem fet del trasllat de *blanc paper*, amb diverses unitats lingüístiques associades, podem dir que, en els fragments reportats dels capítols 64 i 467 del *Tirant*, hi ha dependències (no detectades fins avui) envers els fragments ressenyats de PDRH, LB, PCBM i TD.

Brava lleona

D'aquest sintagma no es coneix cap altra documentació que l'aportada per Corella, en dues obres:

> Tramès a Tereu, la **brava lleona**, suplicar fos content, sens altra companyia, venir a un convit en la sua retreta cambra. (PCBM)

> Cridant veus d'irada fúria, com a **brava lleona**, corregueren tots los qui la servien, pensant algun mal la sua alterada persona afligint fatigava. (HJ)

Breu escriptura

Com en el cas anterior, sense cap altra documentació coneguda, concloem que es tracta d'una unitat estilística de Corella, tot i que només en fa ús dues vegades:

> Acompanyat de noble companyia d'animosos estrenus joves de Grècia, entre els quals Hèrcules, Orfeu, Càstor, Pòllux, Linteu e altres, los noms dels quals ni virtuosos actes escriure seria en prolixitat de llargues històries canviar la fi de ma **breu escriptura**. (HJM)

> E puix aquesta és la fi de ma **breu escriptura**, e d'elles s'espera, segons la fi que volen elegir, tals coses ab què més fàcilment atènyer-la puixen, solament diré, de les coses de a adversa fortuna, aquelles qui la inhumana ingratitud dels homes conserven. (HJM)

Brut animal

Aquesta usual locució nominal de l'època, caiguda posteriorment en dessús, és troba força documentada, en singular i en plural i amb permuta dels seus components, en moltes obres i autors (*Decameró*, *Lo Somni*, *Memorial del pecador remut*, *Quesits o perquens*, *Sermons* de fra V.Ferrer, *Poesies* d'Ausiàs March...). Corella també en fa ús:

> Que en hàbit d'home est pitjor que **animal brut**. (RTU)

> Però concebé altra amor, la casta senyora, en la primera vista, d'aquella que a un **animal brut** se comporta. (PCBM)

> Desitjava la racional ànima perdre, perquè tenint de **brut animal** la forma, la lletgea de tant desorde pogués venir a miserable terme. (PCBM)

> Com res no sabeu, vos teniu per enganats d'ésser homes, e treballau que de **bruts animals** tingau la pràtica. E per ço dubte, Jason, en lo teu enteniment aquestes coses subtils s'aposenten. (HJM)

sense que puguem dir, per l'abundant documentació coneguda, que sigui un tret distintiu del seu estil.

* * *

Una vegada estudiades les construccions lingüístiques que apareixen repetides en l'obra reconeguda de Corella, relacionem a continuació les que tenen, al nostre entendre, valor caracteritzador estilístic, és a dir, les que considerem, mentre altra argumentació documentada no ho desmenteixi, unitats estilístiques de Corella (que comencen per la lletra B, segons la forma canònica):

B

bella vista
bella sens par
benaventurada fi / benaventurada vida
benigne senyor
benignitat i afabilitat
béns i vida
béns, persona i vida
besant les mans (fora del gènere epistolar)
bèstia salvatge (en obres de creació)
blanc paper
brava lleona
breu escriptura

(continuarà)

Referències bibliogràfiques

GARRIGA, C. (1991): "Caldesa i Carmesina: Roís de Corella plagiat en el *Tirant lo Blanc*", *Miscel·lània Jordi Carbonell*, 2, Barcelona, PAM, 17-27.
GUIA, J. (1996): *De Martorell a Corella. Descobrint l'autor de* Tirant lo Blanc*,* Catarroja-Barcelona, Afers.

Abreviatures

DEPV	*Debat epistolar amb el Príncep de Viana*
HJ	*Història de Josef*
HJM	*Història de Jason i Medea*
HLH	*Història de Leànder i Hero*
lSM	*Istòria de santa Magdalena*
JP	*Lo Juí de Paris*
LAP	*Lletres d'Aquil·les i Policena*
LB	*Lamentació de Biblis*
LC	*Lletra consolatòria*

LHD	*Lletra que Honestat escriu a les dones*
LID	*Lletres a Iolant Durleda*
LM	*Lamentació de Mirra*
LN	*Lamentació de Narciso*
LT	*Lamentació de Tisbe*
PCBM	*Parlament en casa de Berenguer Mercader*
PDRH	*Plant dolorós de la reina Hècuba*
RTU	*raonament de Telamó i Ulisses*
SFA	*Sepultura de Francí Aguilar*
TC	*Tragèdia de Caldesa*
TD	*Triümfo de les dones*
VSA	*Vida de santa Anna*
VSNG	*Visió de la senyora nostra de Gràcia*
VVM	*Vida de la verge Maria*
LVM	*Llaors a la verge Maria*
OVM	*Oració a la verge Maria*